

■ Ένα μαζικό σχέδιο για τὸν ἐκτουρκισμό τῆς Ἀνατολίας

Τί συνέβη στὴν ὀθωμανικὴ Ἀνατολή; *

Ἡ πρώτη γενοκτονία στὸ ὄνομα τοῦ νεωτερικοῦ ἐθνικισμοῦ

*Βλάση Ἀγτζίδη,
Διδάκτωρ Σύγχρονης Ἱστορίας,
Μαθηματικοῦ*

Τί συνέβη στὸν χῶρο τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν περίοδο 1908-1923;

Ποιά ἦταν ἡ μοίρα τῶν μὴ μουσουλμανικῶν κοινοτήτων;

Πῶς ἐμπλέκεται ἡ Ἑλλάδα ὡς ἔθνος-κράτος στὶς διεργασίες αὐτές;

Μποροῦν οἱ διώξεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας νὰ χαρακτηριστοῦν μὲ τὸν νομικὸ ὄρο «Γενοκτονία»;

Γιατί ἕως σήμερα εἶναι ἀγνωστες καὶ ἀδιερεύνητες πολλὲς παράμετροι ποὺ συναρτῶνται μὲ τὸν **μεγάλο γεωπολιτικὸ μετασχηματισμὸ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς**;

Τὰ παραπάνω ἐρωτήματα ἀπασχολοῦν ἕως σήμερα τὸν δημόσιο βίο καὶ δημιουργοῦν παρανοήσεις, συγκρούσεις καὶ ἐντάσεις.

Ἡ ἀπάντηση θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει δοθεῖ ἐδῶ καὶ δεκαετίες μέσα ἀπὸ μία σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ψυχραϊμὴ συζήτηση.

Δυστυχῶς αὐτὸ δὲν ἐγίνε καὶ ἀναδεικνύει γιὰ ἄλλη μία φορὰ τὸ ἔλλειμμα καὶ τὶς προκαταλήψεις – ἴσως καὶ τὴν ὑποκρισία – ποὺ ὑπάρχει τόσο στὸν χῶρο τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἱστοριογραφίας, ὅσο καὶ σὲ αὐτὸν τῆς πολιτικῆς διαβούλευσης.

* * *

Οι Έλληνες τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας [Μικρὰ Ἀσία (Ἰωνία, Πόντος, Βιθυνία, κ.ἄ.) καὶ Ἀνατολικὴ Θράκη] ἀποτελοῦσαν μία πολύμορφη ὄντοτητα μὲ μεγάλη οικονομικὴ ἰσχὺ ποῦ ἀποκτήθηκε ἀπὸ τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰῶνα. Ὁ ἀριθμὸς τους κυμαίνεταν μεταξὺ 2,2 καὶ 2,5 ἑκατ. ἀτόμων. Εἶχαν διακριτὴ αὐτονομία ἀπὸ τὸ ἐλλαδικὸ βασίλειο.

Ἀκόμα καὶ τὴν ἐποχὴ τῆς τελικῆς σύγκρουσης στὴν Ἀνατολή (1919-1922), εἶχαν αὐτόνομες δικές τους πολιτικὲς ἐκφράσεις (Ἐθνοσυνέλευση τοῦ Πόντου ποῦ ἔδρευε στὸ Βατούμι τοῦ Καυκάσου καὶ τὴ Μικρασιατικὴ Ἄμυνα στὴ Σμύρνη).

Κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ὀριστικοῦ γεωπολιτικοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς καὶ τὴν εἴσοδο τῆς περιοχῆς στὴν ἐποχὴ τοῦ ἔθνους-κράτους, οἱ μὴ μουσουλμανικὲς ὀθωμανικὲς κοινότητες θὰ ὑποστοῦν τὴν πολιτικὴ Γενοκτονία ποῦ εἶχαν ἤδη ἀποφασίσει.

* * *

Ἡ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ τοῦ 1922 ἔφερε τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ κόσμου τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἡττα τοῦ 1922 ὑπῆρξε στὴν πραγματικότητα ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλλαδικοῦ διχασμοῦ καὶ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἐλίτ τῆς «Μικρᾶς πλὴν Ἐντίμου Ἑλλάδος» νὰ σχεδιάσουν μία ρεαλιστικὴ πολιτικὴ ποῦ θὰ βασιζόταν στὴν προστασία τῶν μειονοτικῶν ὀθωμανικῶν πληθυσμῶν (Ἑλλήνων, Ἀρμενίων, Ἀσσυρίων, Κιρκασίων κ.ἄ.), ἐνῶ οἱ αὐτόνομες δικές τους πολιτικὲς ἐκφράσεις ὑπονομεύτηκαν.

Οἱ διασωθέντες τῶν μειονοτήτων αὐτῶν θὰ καταφύγουν στὴν Ἑλλάδα ὡς πρόσφυγες τοῦ '22, ὅπου καὶ θὰ ἀντιμετωπίσουν τὶς ζοφερὲς συνθήκες τοῦ Μεσοπολέμου, τὴν ἐχθρικὴ κατὰ τὸν μεγαλύτερο βαθμὸ ἀντιμετώπιση καὶ τὶς

συνέπειες τῆς δεκαετίας τοῦ '40.

Μόνο κατὰ τὴ Μεταπολίτευση θὰ δημιουργηθοῦν συνθήκες πραγματικῆς συζήτησης γιὰ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα καὶ θὰ ἐπιτραπεῖ στοὺς πρόσφυγες τοῦ '22 καὶ στοὺς ἀπογόνους τους νὰ διεκ-

Εκποτίσεις ἀπὸ τοὺς Νεότουρκους
Ἀργὸς θάνατος (1915-1922)

δικήσουν την ένσωμάτωση της δικιάς τους ιστορικής εμπειρίας στο συνολικό έθνικό αφήγημα.

* * *

Οι διώξεις κατά των ελληνικών κοινοτήτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας χαρακτηρίστηκαν ήδη **Γενοκτονία** με δύο νόμους που ψηφίστηκαν με θαυμαστή όμοφωνία από την ελληνική Βουλή (1994, 1998).

Ο όρος «Γενοκτονία» ορίστηκε με πολύ συγκεκριμένο τρόπο από τον ΟΗΕ και εισήχθη έτσι στο διεθνές δικαιοσύνη σύστημα από το 1948.

Ηδη αναπτύσσονται διεθνώς –πλην Ελλάδος– οι αντίστοιχοι τομείς της επιστημονικής έρευνας για «**τὸ ἔγκλημα τῆς Γενοκτονίας**», πραγματοποιούνται σημαντικές έρευνες και κοινοποιούνται ιδιαιτέρως χρήσιμες ανακοινώσεις και δημοσιεύσεις.

Ο Διεθνής Σύνδεσμος Μελετητῶν Γενοκτονιῶν (IAGS), ένας διεθνής επιστημονικός θεσμός που εξειδικεύεται στη μελέτη τοῦ ἐγκλήματος τῆς **Γενοκτονίας**, ἀναφέρει σὲ Ψήφισμά του τὸ 2007:

«Εἶναι ἡ πεποίθηση τοῦ IAGS ὅτι ἡ ὀθωμανικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν χριστιανικῶν μειονοτήτων τῆς Αυτοκρατορίας μεταξύ 1914 καὶ 1923 ἀποτέλεσε μία γενοκτονία ἐναντίον τῶν Ἀρμενίων, Ἀσσυρίων, Ποντίων καὶ Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολῆς».

Τὸ πραγματικὸ ἱστορικὸ πλαίσιο, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἐλαβε χώρα τὸ φαινόμενο τοῦ **μετασχηματισμοῦ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς** τὸ περιγράφει πολὺ καλὰ ὁ Enzo Traverso ἀναφερόμενος στὸ ἀρμενικὸ ζήτημα:

«...Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη γενοκτονία ποὺ διαπράττεται στὸ ὄνομα τοῦ νεωτερικῶν ἐθνικισμοῦ, ὡς πράξη γέννησης ἑνὸς ἔθνους-κράτους δυτικῶν τύπου στὴ θέση τῆς παλαιᾶς πολυ-εθνικῆς Αυτοκρατορίας».

* * *

Στὸ πλαίσιο αὐτὸ ἐντάσσονται ἀπολύτως καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Οἰθωμανικῆς Αυτοκρατορίας.

Αὐτὸ περιγράφεται μὲ σαφήνεια ἀπὸ τὸν σημαντικὸ Τούρκο ἱστορικὸ Χα-

lil Berkday (μὲ ἀναφορὰ μόνον στὴν ποντιακὴ ὑποπερίπτωση μιᾶς καὶ ἀπαντοῦσε σὲ ἀντίστοιχη ἐρώτηση):

«**Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι διαπραγματεύσιμη, ὅμως μπορεῖ νὰ διδαχθεῖ. Τὰ τελευταῖα 10 χρόνια ἡ συμπεριφορὰ γύρω ἀπὸ τὴ Γενοκτονία ἔχει μαλακώσει...**

Πιστεύω ὅτι ὑπῆρχε μόνον μία Γενοκτονία καὶ δὲν ἐννοῶ ὅτι αὐτὸ πὸν συνέβη στὸν Πόντο δὲν ἦταν Γενοκτονία. Ἀντίθετα, λέω ὅτι οἱ Ἐνωτικοί, δηλαδὴ ἡ ἡγεσία τῆς Ἐπιτροπῆς “Ἐνωσι καὶ Πρόοδος”, κυρίως δὲ ὁ Ταλαάτ, εἶχαν ἓνα μαζικὸ σχέδιο γιὰ τὸν ἐκτουρκισμό τῆς Ἀνατολίας. Καὶ αὐτὸ ἐφαρμόστηκε στοὺς Ἀρμενίους, τοὺς Ποντίους καὶ τοὺς Ἀσσυρίους. Προτιμῶ νὰ τὸ βλέπω ὡς ἓνα ἐνιαῖο σχέδιο, πὸν τὸ κάνει καὶ πιὸ εὐκολα συζητήσιμο καὶ κατανοητό».

(*) Ἐφημερ. «Καθημερινή», 8.11.2015, σελ. 24. Ἐπιμέλ. ἡμετ.